

Шклярчук О.В.
*студентка III курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник: *к. е. н., доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін ДДУВС
Калініченко З.Д.*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО І ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ У ФІНАНСОВОМУ ПРАВІ

Загальновідомо, що публічні чи приватні інтереси, сутністю яких є задоволення різних суспільних потреб, сприяють виникненню, зміні та розвитку суспільних відносин, в тому числі і фінансових.

Особливістю фінансових правовідносин є те, що дії їх суб'єктів, зокрема юридичних та фізичних осіб, спрямовуються насамперед на реалізацію публічного інтересу, що зумовлюється як публічними, так і приватними потребами.

Для розкриття особливостей співвідношення публічного і приватного інтересу у фінансовому праві доцільно з'ясувати зміст та сутність поняття «публічний інтерес», яке донедавна ототожнювалось із поняттям «державний інтерес», оскільки суспільне життя ґрунтувалося на ідеології домінування держави, державних інтересів над індивідуальними. Закріплення у Конституції України принципу верховенства права та норм про соціальну державу і людину як найвищу її соціальну цінність стало підґрунтям для переходу до гарантування забезпечення і захисту державою основних прав громадянина.

Зазначені зміни змусили науковців звернути увагу на таке важливе питання, як співвідношення публічного та приватного інтересів у різних видах суспільних відносин.

Зміст, сутність та форми публічного інтересу розкрито у працях багатьох учених, зокрема В.Б. Авер'янова, І.П. Андрушко, Ю.А. Тихомирова та інших. Деякі аспекти реалізації публічного інтересу у фінансових правовідносинах досліджували вчені-економісти В.С. Стельмах, Т.С. Смовженко, З.Е. Скринник та представники науки фінансового права Р.О. Гаврилюк, Д.О. Гетманцев.

У з'ясуванні сутності та змісту поняття «публічний інтерес» та його зв'язку із приватним інтересом важливим є питання співвідношення окремих видів публічного інтересу. Загальноприйнятим серед науковців є підхід щодо існування трьох груп інтересів (державних, суспільних та місцевих), які об'єднують в одне поняття – «публічний інтерес» [3].

Публічний інтерес є ширшим поняттям, ніж державний інтерес, оскільки публічний інтерес не можна розуміти лише як інтерес держави, відокремлено від інтересів громадян та суспільства; не всі суспільні інтереси стають публічними, а лише ті, які отримали визнання держави або її адміністративно-територіальних одиниць в особі відповідних органів.

У теорії права публічний інтерес визначається як спільні інтереси, що їх можна розглядати як узагальнення особистих, групових інтересів, без задоволення та реалізації яких неможливо, з одного боку, реалізувати приватні інтереси осіб, а

з другого – неможливо забезпечити цілісність, стабільність та нормальний розвиток організацій, держав, націй, соціальних прошарків та суспільств у цілому [4].

У галузевих дослідженнях акцентується увага на тому, що публічні інтереси є найбільш важливими інтересами в суспільстві та державі, важелем забезпечення реалізації сукупності індивідуальних інтересів членів громадянського суспільства. Декілька підходів до визначення поняття «публічний інтерес» запропонували й представники науки фінансового права. Так, Н.Ю. Пришва публічний інтерес розуміє як визнаний державою і забезпечений правом інтерес соціальної спільноти, задоволення якого є умовою й гарантією її існування та розвитку як концентроване вираження загально- соціальних потреб і устремлінь [4].

На думку А.А. Нечай та В.Д. Чернадчука, публічні інтереси – це суспільні інтереси, які отримали визнання держави або її адміністративно-територіальних одиниць в особі відповідних органів; це спільні інтереси – як узагальнення особистих та групових інтересів [5]. Визначаючи сутність публічного інтересу, важливо також з'ясувати питання: хто виступає його суб'єктом? що є предметом діяльності із забезпечення його реалізації? Аналіз відповідних джерел дав підстави зробити наступні висновки:

- суб'єктом публічного інтересу виступає суспільство, його окремі соціальні групи та члени, держава в особі відповідних державних органів, територіальна громада (адміністративно-територіальна одиниця) в особі органів місцевого самоврядування;

- предметом публічного інтересу слугує те благо, яке необхідне для повноцінного функціонування і розвитку суспільства, окремих соціальних груп.

В процесі задоволення публічних потреб має місце поєднання публічного інтересу з приватними інтересами. Реалізація публічного інтересу є умовою реалізації приватних інтересів, а з іншого боку – публічний інтерес зумовлений певними інтересами конкретних осіб. Публічні потреби в освіті, охороні здоров'я, соціальному захисті тощо є важливими та цінними як для держави та суспільства загалом, так і для окремої людини. Однак конкретні суспільні відносини, в яких відбувається реалізація публічного інтересу та пов'язаних із ним приватних інтересів, визначають особливості діяльності в окремій сфері.

Якщо говорити про фінансові правовідносини та сферу фінансової діяльності держави, органів місцевого самоврядування, то вони за змістом та сутністю є публічними, а тому дії їх учасників насамперед спрямовуються на задоволення публічних інтересів – державних, суспільних, територіальних. Учасники фінансових правовідносин незалежно від організаційно-правової форми, виду діяльності, форми власності, правового статусу в цілому беруть участь у формуванні, розподілі або використанні публічних коштів. Шляхом сплати юридичними та фізичними особами обов'язкових платежів до бюджетів не лише забезпечується виконання державою, органами місцевого самоврядування завдань і функцій та реалізація повноважень у сфері формування фінансових ресурсів, їх розподілу та використання через відповідні публічні фонди, а також створюються загальні блага для задоволення спільних публічних та особистих (приватних) потреб юридичних та фізичних осіб.

Фінансові ресурси постають вже як механізм соціального партнерства, за допомогою яких досягається баланс інтересів, формується колективна воля спільноти; як фактор координації кожного індивідуального чи корпоративного інтересу, тобто інтересу приватного, із загальнонаціональною ситуацією, а відтак – і інтересом публічним суспільним [3].

Таким чином, норми фінансового права загалом та бюджетного права зокрема спрямовані не лише на захист фінансових інтересів держави та місцевого самоврядування, а й на гарантування права територіальних громад і громадян на «справедливий і неупереджений розподіл суспільного багатства між ними». Функції держави та її органів мають бути обумовлені інтересами та правами громадян і територіальних громад, у тому числі й у сфері бюджетного забезпечення.

Важливим аспектом співвідношення публічних та приватних інтересів у фінансових правовідносинах є захист цих інтересів. Безумовно, пріоритетною у питаннях їх захисту є діяльність держави через уповноважені органи та встановлення нормативних приписів, обмежень, якими регламентується діяльність інших учасників фінансових правовідносин.

Така діяльність має здійснюватися насамперед в інтересах суспільства, окремої людини та реалізуватися через механізм відповідальності. На наше переконання, саме інститут юридичної відповідальності в цілому та окремо фінансово-правової відповідальності має сприяти запобіганню порушенням фінансового законодавства, самим відновлювати баланс порушених публічних і приватних інтересів.

Аналіз особливостей співвідношення публічного і приватного інтересу у фінансовому праві дає можливість зробити висновки:

публічний інтерес у фінансовому праві – це спільні узагальнені публічні потреби суспільства, його окремих соціальних груп та членів, держави й територіальних громад, задоволення яких вимагає відповідних фінансових ресурсів, необхідних для повноцінного функціонування і розвитку суспільства, його окремих соціальних груп і членів, держави та територіальних громад;

фінансові ресурси, формування, розподіл та використання яких здійснюються через відповідні публічні фонди, сприяють задоволенню як приватних, так і узагальнених особистих групових інтересів; завдяки фінансовим ресурсам у межах фінансових правовідносин досягається задоволення публічних потреб, які є важливими та цінними як для держави та суспільства загалом, так і для окремої людини, а отже – баланс інтересу публічного із приватними інтересами членів суспільства, їх окремих груп.

Діяльність із захисту публічних та приватних інтересів у фінансових правовідносинах має здійснюватися насамперед в інтересах суспільства, окремої людини та реалізуватися через механізм відповідальності з метою запобігання порушенням фінансового законодавства та відновленням балансу порушених публічних і приватних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банчук О. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність / О. Банчук. – К.: Конус-Ю, 2008. – 184 с

2. Гетманцев Д.О. Щодо забезпечення публічного інтересу для фінансового права / Д.О. Гетманцев // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 150–153.

3. Нечай А.А. Актуальні питання фінансового права: правові основи публічних накопичувальних фондів: моногр. / А.А. Нечай. – Чернівці: Рута, 2014. – 376 с.

4. Чернадчук В.Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні: моногр. / В.Д. Чернадчук. – Суми: Університетська книга, 2008. – 456 с.

5. Андрушко І.П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст // Часопис Київського університету права – 2011. – № 4. – С. 137–141.

7. Пришва Н.Ю. Правове регулювання публічних доходів / Н.Ю. Пришва // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2015. – № 64–65. – С. 71–73.

